

Список використаних джерел:

1. Квітковська Н. В. Психологія девіантної поведінки учнів (умови, причини, особливості виховання, проблемні родини, профілактика та корекція). Навчально-методичний посібник. Миколаїв: 2010. 240 с.
2. Христук О. Л. Психологія девіантної поведінки. Навчально-методичний посібник. Львів: ЛДУВС. 2014. 192 с.
3. Шахов В. І. Дослідження соціально-психологічних передумов виникнення девіантної поведінки в осіб підліткового віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 2025. № 81 С. 86 – 91.

*Альона Літвінова,
здобувач вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Сумський державний університет*

*Науковий керівник: Сергій Король
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри психології, політології
та соціокультурних технологій,
Сумський державний університет*

**АНАЛІЗ ДОСТУПУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ
ДО СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ**

Питання доступу до соціальних послуг для людей похилого віку є одним з ключових у соціальній політиці України. За даними Міністерства соціальної політики України, кількість осіб пенсійного віку перевищує 10,7 млн, що становить понад чверть усього населення країни [1]. Цей показник вказує на стрімке зростання кількості людей похилого віку, звертаючи увагу на необхідність у вдосконаленні вже наявних існуючих систем соціального обслуговування, орієнтованих на індивідуальні потреби людини. Питання забезпечення літніх людей якісними соціальними послугами особливої актуальності набуває в сучасному стані суспільства, зумовленого демографічними змінами та наслідками військових дій.

В Україні сфера соціального обслуговування регулюється Законом України «Про соціальні послуги» (2019), який визначає соціальні послуги як комплекс дій та заходів, спрямованих на підтримку осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах. Документ визначає принципи надання послуг, зокрема, доступність, конфіденційність, адресність, індивідуальний підхід, комплексність та універсальність [2]. Перелічені принципи мають на меті гарантію рівних можливостей у доступі до допомоги для

кожної людини, проте для їх реалізації необхідне стале фінансування та постійна координація між держаними та недержавними соціальними структурами.

Однак, попри наявну законодавчу базу та реформування соціальної сфери, питання доступу до соціальних послуг набуває особливої гостроти на регіональних та місцевих рівнях, де наявні ресурси не завжди можуть задовільнити потреби вразливих категорій населення. Згідно з результатами національного дослідження охоплення соціальними послугами населення України, проведеного у 2023-2024 роках Програмою «U-LEAD з Європою» спільно з Міністерством соціальної політики України на основі даних територіальних громад з усіх регіонів, у Сумській області соціальними послугами охоплено лише 3,6% людей похилого віку, тоді як у низці інших областей цей показник перевищує 10% [3, с. 18-19].

Дослідження аналітичного центру Cedos «Співпраця громад із недержавним сектором у сфері надання соціальних послуг» (2023) зазначає, що більшість територіальних громад стикаються з фінансовими, кадровими та інституційними труднощами у забезпеченні належного рівня послуг, незважаючи на отримані повноваження [4, с. 14-15]. Також у звіті акцентується увага на позитивній ролі партнерства між громадами та громадськими організаціями.

Особливу роль у функціонуванні системи соціального захисту та підтримки вразливих категорій населення, зокрема людей похилого віку, відіграють територіальні центри соціального обслуговування, які забезпечують реалізацію державної політики в громадах. Але такі установи також мають обмежені можливості, зумовлені питаннями низької забезпеченості висококваліфікованих фахівців та великою кількістю клієнтів. Чинні рішення щодо соціальної сфери часто фокусуються саме на інституційному обслуговуванні, тоді як проблеми доступу та питання усунення наявних бар'єрів отримання послуг, залишаються недостатньо вивченими.

Дослідники виокремлюють кілька бар'єрів, які обмежують доступ літніх людей до соціальних послуг:

1. Інформаційні – значна частина людей похилого віку не поінформована про наявні послуги та не знає порядок їх отримання чи установи, до яких варто звернутися.
2. Фінансові – недостатнє фінансування державних програм для літніх людей та неможливість отримати послуги через фінансові труднощі.
3. Організаційні – перевантаження працівників, низька забезпеченість соціальних служб висококваліфікованими фахівцями, відсутність комунікації та партнерства між громадами та громадськими організаціями.
4. Територіальні – віддаленість соціальних служб, особливо у сільській місцевості та логістична недоступність.

У дослідженні Джуган В.В. та Джуган Р.І. (2021) аналізуються формальні (державні соціальні служби) та неформальні (сім'я, сусіди, волонтери) механізми підтримки літніх людей. Автори зазначають, що в сучасних умовах недостатнього

розвитку системи соціальних послуг саме неформальні мережі стають основним джерелом підтримки, хоча вони не завжди можуть забезпечити належний повноцінний догляд. Але у випадку відсутності родичів або неможливості отримувати їхню допомогу, люди старшого віку залишаються в умовах соціальної ізоляції. Це підсилює значення державних і громадських організацій та структур у забезпеченні доступу до соціальних послуг [5, с. 124].

Проведений аналіз свідчить, що доступ людей похилого віку до соціальних послуг в Україні обмежується поєднанням інформаційних, фінансових, організаційних та територіальних бар'єрів. Сфера соціальної підтримки залишається недостатньо ефективною через обмежене фінансування, низька забезпеченість висококваліфікованих фахівців, низький рівень поінформованості населення про доступні послуги, логістична доступність та маломобільність.

Перспективи подальшого вдосконалення соціальної політики:

1. Впровадження стандартів якості соціальних послуг та професійного навчання фахівців.
2. Розширення мережі соціальних послуг у громадах, особливо сільської місцевості та спрощення процедури доступу до них.
3. Розвиток партнерства між державою, державними установами, громадськими організаціями та самою громадою.
4. Посилення інформаційної складової, зокрема через соціальні платформи та цифрові сервіси.

Список використаних джерел:

1. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/otrymuvacham-soc-pidtrymky/osobam-litnoho-viku>
2. Закон України «Про соціальні послуги» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 18, ст.73). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
3. Доступ до соціальних послуг: аналітичний звіт [Електронний ресурс] / Програма «U-LEAD з Європою», Міністерство соціальної політики України. Київ, 2024. 75 с. Режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1fJsGlpwZu6eviYmVlow1lsGMtDEQN421ZrbL89VqeYc/edit?tab=t.0>.
4. Ломоносова Н., Хелашвілі А., Кабанець Ю. Співпраця громад із недержавним сектором у сфері надання соціальних послуг [Електронний ресурс] / Н. Ломоносова, А. Хелашвілі, Ю. Кабанець. Cedoss, 2023. 166 с. Режим доступу: https://docs.google.com/document/d/1e9564uiQe4tU8jUxcV6qqona2A3vCb_f5TsF9s26djE/dit?tab=t.0
5. Джуган В. В., Джуган Р. І. Реалізація потреб людей похилого віку через формальні та неформальні мережі підтримки / В. В. Джуган, Р. І. Джуган // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2021. Вип. 1 (48). С. 122–126. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/37397>